

MEĐUNARODNI STANDARDI NAČELA AŽURNOSTI I SPECIJALNOSTI KRIVIČNOG POSTUPKA PREMA MALOLETNICIMA

SAŽETAK: Međunarodna zajednica u odnosu na adolescentne delikvente ispoljava povećanu brigu, što se ispoljava kroz broj i sadržinu posebnih međunarodnih dokumenta. Pri tome se posebno ističu: Standardna minimalna pravila za maloletničko pravosuđe (Pekinška pravila), Smernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloletničke delikvencije (Rijadske smernice), i u širem smislu Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Američka konvencija o ljudskim pravima, zbog toga što utvrđuju minimalne standarde, odnosno načela, među kojima načela ažurnost i specijalnost, postupka prema maloletnicima. U odnosu na ova načela, autori u radu utvrđuju njihovu pravnu prirodu, sadržinu i suštinu, i daju prikaz usklađenosti maloletničkog pravosuđa Republike Srbije sa datim načelima, po pitanju krivičnog postupka prema maloletnicima, sadržanim u međunarodnim dokumentima.

KLJUČNE REČI: maloletnik, međunarodni standardi, zakon, postupak, ažurnost, specijalnost.

1. Ažurnost

Pravo na suđenje bez nepotrebnog odlaganja je jedno od elementarnih prava predviđeno Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima¹ i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropske konvencija).² U smislu međunarodnih dokumenata, krivični postupak mora biti započet i dovršen u razumnom vremenskom roku, što znači da postupak mora da počne i konačna presuda mora biti doneta, po okončanju žalbenog postupka, bez nepotrebnog odlaganja. Članom 10 stava 2 tačke b Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima propisano je da će se optuženi maloletnici odvojiti od odraslih i o njihovom slučaju se ima odlučiti što je pre moguće. U nešto drugačijoj formulaciji, navedeno pravo sadržano je u odredbama člana 6 stava 1 Evropske konvencije, kao deo prava na pravično suđenje, u smislu da svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravično i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom. Američka konvencija o ljudskim pravima (član 5 stav 5)³ zahteva da maloletnik dok je predmet krivičnog postupka mora biti doveden pred specijalizovani sud, što je brže moguće. U oblasti zaštite maloletnika, po pitanju ažurnosti postupka (istraga i krivično gonjenje) značajna je odredba sadržana u tački 10. 2 Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloletničko pravosuđe (Pekinška pravila)⁴, kojom se na strani suda, ili nadležnog službenog

---

*nihad.ukicc@gmail.com

¹ Usvojen i otvoren za potpisivanje i ratifikovanje ili pristupanje rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 2200A (XXI) od 16. decembra 1996. godine. Stupio na snagu 23. marta 1976. godine u skladu sa članom 49. Službeni list (Međunarodni ugovori) br. 7/1971.

² Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4. novembar 1950. godina.

³ Američka konvencija o ljudskim pravima usvojena je 1969. godine, stupila je na snagu u julu 1978. godine.

⁴ Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloletničko pravosuđe (Pekinška pravila), Rezolucija 40/33 Generalne skupštine Ujedinjenih nacija od 29. novembra 1985. godine.

lica⁵, utvrđuje obaveza da bez odlaganja razmotri pitanje oslobađanja, odnosno bez odlaganja će se razmotriti pitanje puštanja na slobodu maloletnika lišenog slobode.

Iz odredaba navedenih dokumenata jasno se ispoljava zahtev da se postupak prema maloletnicima, od samog početka, mora voditi ekspeditivno, bez bilo kakvog nepotrebnog odlaganja, i da se pitanje puštanja maloletnika na slobodu mora razmotriti bez odlaganja.

Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica Republike Srbije (ZOMUKD)⁶ propisuje obavezu suda, i drugih organa koji učestvuju u postupku prema maloletnicima, kao i organa i ustanova od kojih se traže izveštaji, obaveštenja ili mišljenja, da postupaju najhitnije, kako bi se krivični postupak prema maloletnicima što pre okončao.⁷ Obaveza hitnog postupanja učesnika, u krivičnom postupku prema maloletnicima, posledica je okolnosti, da je zadatak ovog postupka, pored ostalog, ostvarivanje vaspitnog uticaja na ličnost maloletnog delikventa (Knežević, 2010: 142). ZOMUKD pored opšte proklamacije hitnosti postupka prema maloletnicima predviđa i konkretne mere kojima se ubrzava postupak. Pa je tako sudija za maloletnike obavezan da zakaže sednicu veća, ili glavni pretres, u roku od osam dana, od dana prijema predloga javnog tužioca za izricanje krivične sankcije (član 66 stav 1). Takođe, sudija za maloletnike, dužan je da o svakom zastoju postupka obavesti predsednika suda, navodeći razloge kojima se rukovodio pri donošenju ovih odluka (član 77 stav 3).

U slučaju lišenja slobode maloletnika, a u kontekstu ažurnosti odlučivanja o puštanju na slobodu, odredbom člana 67 Zakona o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica nije propisano pravo žalbe na odluku sudije za maloletnike o određivanju pritvora. Autori su stava da je zakonodavac napravio propust, i pored, u ovom slučaju, primene člana 143 Zakonika o krivičnom postupku Republike Srbije.⁸ Međutim, Zakonik o krivičnom postupku RS ne propisuje rok za izjavljivanje žalbe na rešenje o određivanju pritvora, pa se ova situacija prevazilazi primenom opšteg roka za izjavljivanje žalbe na rešenje, što se ima primeniti, i u slučaju roka za izjavljivanje žalbe, na odluku sudije za maloletnike o određivanju pritvora maloletniku.

U svetlu rečenog, u odnosu na ovaj standard, može se reći da Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica predviđa specifična pravna rešenja, kojima se ubrzava postupak, a koja ne postoje u redovnom krivičnom postupku, što obezbeđuje ekspeditivnost u vođenju krivičnog postupka, i potpunost u realizaciji pomenutog standarda.

⁵ Pojam “nadležno službeno lice” podrazumeva bilo koje lice ili instituciju u najširem smislu reči, uključujući odbore lokalnih zajednica ili policijske vlasti koje imaju ovlašćenje da oslobode uhapšenu osobu.

⁶ Stupio na pravnu snagu dana 01. 01. 2006. godine.

⁷ Član 56 Zakona o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica.

⁸ (Sl. list SRJ, br. 70/2001 i 68/2002 i Sl. glasnik RS, br. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 – dr. zakon, 49/2007, 20/2009 – dr. zakon, 72/2009 i 76/2010). Protiv rešenja o pritvoru stranke mogu izjaviti žalbu veću (član 143 stav 1 tačka 4, a u vezi člana 24 stav 6 Zakonika o krivičnom postupku).

2. Specijalnost

Međunarodni standardi za krivični postupak prema maloletnicima utvrđuju da su u predkrivičnom i krivičnom postupku nadležni da postupaju posebno obučeni i upućeni službenici policije i posebno veće (sud) za maloletnike. Tako, Pekinška pravila (tačka 6.3.) zahtevaju posebnu kvalifikaciju i obučenost za lica koja imaju diskreciono pravo, a za službenike policije se zahteva da budu posebno upućeni i obučeni kako bi na najbolji način obavljali svoje funkcije (tačka 12.1 Pekinških pravila). Ova pravila, pored navedenog, ističu i potrebu za profesionalizmom i obučavanjem kako bi se uspostavila i održavala neophodna profesionalna stručnost svih kadrova koji se bave maloletničkim slučajevima. U duhu Pekinških pravila, Smernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloletničke delikvencije (Rijadske smernice)⁹ (tačka 58) ističu princip po kome službenike organa za sprovođenje zakona i drugo odgovarajuće osoblje oba pola treba obučiti da odgovore posebnim potrebama mladih, treba ih upoznati, u najvećoj mogućoj meri, sa programima i mogućnostima za upućivanje maloletnika na programe kojima se mladi izuzimaju iz pravosudnog sistema (diverzion programi) i obezbediti primenu ovih programa i mogućnosti. Ovde se posebno naglašava kvalifikovana i stručna obuka ovlašćenih lica, svih kadrova, koji se bave maloletničkim slučajevima, kako bi na najbolji način obavljali svoje funkcije

Poseban specijalizovani sud, kao nadležan za postupanje u postupku protiv maloletnika, predviđa Američka konvencija u članu 5 stava 5. Nastojanja Američke konvencije za specijalizovane sudove, izmeštene iz redovnog sudstva, uporedno posmatrano, predviđaju zemlje anglosaksonske pravne provenijencije, ali je to slučaj i sa francuskim pravom. Pored specijalizovanih sudova, pojedina zakonodavstva predviđaju posebne porodične sudove, u kojima postoje posebna odeljenja za rešavanje krivičnih dela maloletnika (kanadsko i japansko pravo), (Knežević, 2010: 111). U pozitivnom pravu Republike Srbije (ZOMUKD) u postupku prema maloletnicima postupaju sudija za maloletnike¹⁰ i veće za maloletnike, formirani u okviru sudova opšte nadležnosti, što je slučaj sa Nemačkom, Italijom, Španijom, Portugalom, Engleskom, i druge zemlje.

U vezi zahteva za posebnu obučenost (posebna znanja) sudija, Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (član 44), utvrđuje da sudije za maloletnike, kao i sudije veća za maloletnike, mogu biti samo lica koja poseduju posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih. Dok sudije porotnici mogu biti nastavnici, učitelji, vaspitači, i druga stručna lica, koja imaju iskustvo u radu sa decom i mladima (član 44 stav 2 Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica). Propisivanje posebnih uslova za obavljanje sudske funkcije, u postupku prema maloletnicima, obezbeđuje (bar prividno) se specijalizacija i profesionalizacija sudija, za vršenje sudske funkcije u ovom posebnom krivičnom postupku (Knežević, 2010: 118). Međutim, autori su stava da odredbe ZOMUKD, po ovom pitanju, ne utvrđuju u punoj meri okvire za sticanje posebnih znanja, obuke i učenja za sve kadrove koji se bave maloletničkim slučajevima, s obzrom da se ne zahteva profesionalno obrazovanje, samo sticanje znanja iz oblasti prava deteta, obučavanje na radu, kursevi za obnavljanje znanja, niti je za sudije porotnike predviđena takva obuka.

---

⁹ Smernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloletničke delikvencije, Rezolucija 45/112, 14 decembar 1990. godine, 68. plenarno zasedanje.

¹⁰ Sudija za maloletnike vodi pripremni postupak, i obavlja druge poslove u postupku prema maloletnicima, u koje spadaju i njegove obaveze u postupku izvršenja vaspitnih mera.

Kada je u pitanju posebna obučenost i upućenost službenika policije, odnosno specijalizacija policijskih kadrova za suzbijanje maloletničkog prestupništva od značaja za Republiku Srbiju je Uputstvo o postupanju policijskih službenika prema maloletnicima i mlađim licima, koje je doneo ministar unutrašnjih poslova 01. 05. 2006. godine, a na osnovu člana 10, u vezi sa članom 38 Zakona o policiji. Navedenim uputstvom razrađuju se principi specijalizacije ovlašćenih lica koja sa maloletnicima dolaze u kontakt.

Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica nastoji da uspostavi potrebu za profesionalizmom i obučenošću sudija koji postupaju u postupcima protiv maloletnika, ali u odnosu na međunarodna dokumenta biće potrebno da se još poradi na definisanju oblika posebnog obrazovanja, obučavanja, stručnosti svih kadrova, kako bi se i ovaj standard ispunio u punoj meri.

Zaključak

Sadržina odredaba navedenih međunarodnih dokumenata ljudskih prava, po pitanju načela ažurnosti, ispoljava zahtev da se postupak prema maloletnicima, od samog početka, mora voditi ekspeditivno, bez bilo kakvog nepotrebnog odlaganja, i da se pitanje puštanja maloletnika na slobodu mora razmotriti bez odlaganja. U odnosu na načelo specijalnosti, međunarodna dokumenta zahtevaju posebnu kvalifikaciju, obučenost, profesionalizam i stručnost ovlašćenih lica, koja postupaju u postupku prema maloletnicima, kao i zahteve da se postupak prema maloletnicima stavi u nadležnost specijalizovanih sudova (Američka konvencija), izmeštene iz redovnog sudstva, porodičnog suda (kanadsko i japansko pravo) ili u okviru sudova opšte nadležnosti, pri kojima su formirana veća za maloletnike, odnosno sudija pojedinac.

Po pitanju usaglašenosti maloletničkog pravosuđa Republike Srbije sa analiziranim međunarodnim dokumentima, u odnosu na opisana načela, može da se izrekne opšti zaključak da su opisani standardi (načela) inkorporirani u odredbama maloletničkog krivičnog pravosuđa Republike Srbije, odnosno u Zakonu o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica.

LITERATURA

Američka konvencija o ljudskim pravima, 1969.

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4. novembar 1950.

Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (*Službeni glasnik*, broj 85/2005).

Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije (*Sl. list SRJ*, br. 70/2001 i 68/2002 i *Sl. glasnik RS*, br. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 - dr. zakon, 49/2007, 20/2009 - dr. zakon, 72/2009 i 76/2010).

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 16. decembar 1966.

Knežević, S. (2010). *Maloletničko krivično pravo*. Niš: Centar za publikacije Pravnog fakulteta.

Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloletničko pravosuđe (Pekinška pravila), Rezolucija 40/33 Generalne skupštine Ujedinjenih nacija od 29. novembra 1985.

Smernice Ujedinjenih nacija za prevenciju maloletničke delikvencije, Rezolucija 45/112, 14 decembar 1990. godine, 68. plenarno zasjedanje (Rijadske smernice).

Nihad Ukić
Predrag Kukulj
Minela Muratović

**INTERNATIONAL STANDARDS ON PROMPTNESS PRINCIPLES AND CRIMINAL
PROCEEDINGS AGAINST MINORS**

Summary

The international community in relation to adolescent delinquents expressed an increased concern, as it is expressed in the number and content of specific international documents. At the same time emphasizing the Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules), the United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (the Riyadh Guidelines), and more broadly the International Covenant on Civil and Political Rights, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms American Convention on Human Rights, as it defines the minimum standards and principles, including the principles of accuracy and specialty proceedings against juveniles. In relation to these principles, the authors of the paper define their legal nature, content and substance, and give an overview of juvenile justice compliance of Republic of Serbia with such principles, in terms of criminal proceedings against juveniles, which are contained in international documents.

Key words: juvenile, international standards, laws, procedures, promptness, expertise.